

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій

**Практика Європейського суду з прав людини у кримінальному
провадженні**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійної роботи здобувачів вищої освіти освітнього ступеня
«бакалавр» за спеціальністю 081 «Право»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
кримінального права та правосуддя
Протокол № 14 від 25.02. 2020 року

Чернігів ЧНТУ 2020

Практика Європейського суду з прав людини у кримінальному провадженні. Методичні вказівки для самостійної роботи здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 081 «Право» / Укл.: Коломієць Н.В. Чернігів: Чернігівський національний технологічний університет. 2020. 37с.

Укладач: Коломієць Наталія Володимирівна, професор кафедри кримінального права та правосуддя ЧНТУ, д.ю.н., доцент.

Відповідальний за випуск: Сенченко Надія Миколаївна, доцент кафедри кримінального права та правосуддя, кандидат юридичних наук, доцент.

Рецензент: Селецький Олексій Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Практика Європейського суду з прав людини у кримінальному провадженні»	6
1.1 Тематичний план навчальної дисципліни «Практика Європейського суду з прав людини у кримінальному провадженні»	6
1.2 Структура навчальної дисципліни	11
1.3.Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю	12
2 ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ	13
2.1 Тема 1. Розвиток європейського механізму захисту прав людини	13
2.2 Тема 2. Структура та зміст Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод	14
2.3 Тема 3.Організаційна структура Європейського суду з прав людини	16
2.4 Тема 4. Правові підстави застосування Конвенції та рішень ЄСПЛ при здійсненні правосуддя	17
2.5 Тема 5. Застосування практики ЄСПЛ при тлумаченні загальних принципів кримінального судочинства	18
2.6 Тема 6. Тлумачення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод	19
2.7 Тема 7.Сфера застосування статті 2 Конвенції	20
2.8 Тема 8. Основні концепції статті 3 Конвенції	21
2.9 Тема 9. Практика застосування у судовій діяльності положень ст.3 ЄСПЛ «Заборона катувань»	23
2.10. Тема 10. Національні механізми захисту порушених прав як передумова звернення до Європейського суду з прав людини	24
2.11. Тема 11. Процедура виконання рішень ЄСПЛ в кримінальних справах ..	24

ПЕРЕДМОВА

Для самостійного вивчення дисципліни «Практика Європейського суду з прав людини у кримінальному провадженні» необхідно засвоїти матеріал відповідно до робочої програми навчальної дисципліни, яка містить теми для самостійної роботи, контрольні запитання, а також перелік рекомендованої літератури.

Самостійна робота – одна з форм самостійного опрацювання матеріалу курсу здобувачем вищої освіти. Вона сприяє поглибленню знань навчальної дисципліни і формуванню навичок для практичного застосування.

Метою самостійної роботи є вироблення у здобувачів вищої освіти вміння самостійно вивчати матеріал з навчальної дисципліни «Практика Європейського суду з прав людини у кримінальному провадженні», аналізувати законодавчі акти та спеціальну літературу, формулювати і обґрунтовувати свої висновки щодо проблемних питань, а також застосовувати набуті теоретичні знання в практичній діяльності.

Для підготовки до самостійної роботи здобувачу вищої освіти пропонується тема, перелік питань та контрольні питання для самостійного оцінювання знань, а також рекомендована література. Окрім рекомендованої літератури можна використовувати інші доступні джерела. Підсумковою формою контролю знань є залік, який має на меті перевірити рівень засвоєння теоретичних знань, уміння застосовувати ці знання при вирішенні конкретних практичних ситуацій.

В результаті вивчення курсу дисципліни «Практика Європейського суду з прав людини у кримінальному провадженні» здобувачі повинні

знати:

- основні положення Європейської Конвенції з прав людини і основоположних свобод;

- теоретичні передумови та правові підстави застосування Конвенції та практику її застосування Європейським судом з прав людини;

- роль рішень Європейського суду з прав людини у формуванні єдності судової практики в Україні;

- роль та місце прецедентів Європейського суду з прав людини при ухваленні рішень у кримінальних справах;

вміти:

- правильно тлумачити та застосовувати норми Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод;

- використовувати у практичній діяльності прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

1 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ»

Тематичний план навчальної дисципліни «Практика Європейського суду з прав людини у кримінальному провадженні»

Змістовий модуль 1. Правові засади захисту прав людини та основоположних свобод у Європейському суді з прав людини

Тема 1. Розвиток європейського механізму захисту прав людини

Історія Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Протоколи до Конвенції. Нормативно-правові підстави застосування Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в Україні.

Тема 2. Структура та зміст Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

Юридична сила положень Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини. Принципи тлумачення Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: принцип врегулювання цілей Конвенції як міжнародного договору; принцип реальності та ефективності прав; принцип динамічного та гнучкого підходу; відсутність територіальних обмежень; принцип пропорційності; автономність тлумачення.

Тема 3. Організаційна структура Європейського суду з прав людини

Історія створення контрольних органів Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Регламент Європейського суду з прав людини. Структура Європейського суду з прав людини. Судді

Європейського суду з прав людини. Секретаріат Європейського суду з прав людини. Організація і робота Європейського суду з прав людини. Загальні положення провадження в Європейському суді з прав людини. Порушення провадження. Повноваження судді-доповідача. Вирішення питання щодо прийнятності скарги. Порядок провадження після вирішення питання щодо прийнятності скарги. Судові слухання. Проведення у Великій палаті. Постанови Європейського суду з прав людини. Консультативні висновки Європейського суду з прав людини.

Тема 4. Правові підстави застосування Конвенції та рішень ЄСПЛ при здійсненні правосуддя

Ратифікація Конвенції, Першого протоколу та Протоколів № 2, 4, 7 та 11 на підставі Закону України № 475/97-ВР. Набрання чинності для України Конвенції, Першого протоколу та Протоколів № 2, 4, 7 та 11. Ратифікація Протоколу № 13 на підставі Закону України № 318-IV від 28.11.2002. Ратифікація Протоколу № 14 на підставі Закону України № 3435-IV від 09.02.2006. Зміна назви Конвенції (в українському перекладі) на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законів України» № 3436-IV. Прийняття Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477-IV.

Тема 5. Застосування практики ЄСПЛ при тлумаченні загальних положень та принципів судочинства

Принцип верховенства права. Підходи до розуміння принципу верховенства права у науковій літературі. Взаємозв'язок принципу верховенства права і справедливого судового розгляду. Окремі елементи принципу верховенства права у рішеннях ЄСПЛ. Принцип законності. Тлумачення терміну «закон». Принцип рівності. Процесуальна рівність. Принцип змагальності. Принцип гласності і відкритості.

Змістовий модуль 2. Особливості тлумачення та застосування конвенції ЄСПЛ

Тема 6. Тлумачення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод

Юридична природа рішень ЄСПЛ. Ознаки рішень ЄСПЛ. Прецедентний характер рішень Суду. «Правові позиції» та «Правоположення». Принципи та способи право інтерпретаційної діяльності суду. Принцип ефективного тлумачення. Принцип еволюційного тлумачення. Принцип об'єктивного тлумачення. Принцип правової визначеності. Принцип пропорційності та балансу інтересів. Принцип забезпечення певної свободи національного розсуду. Принцип автономного тлумачення.

Способи тлумачення. Лінгвістичне тлумачення. Історичний спосіб тлумачення. Системний спосіб тлумачення.

Герменевтичний механізм правотлумачної діяльності Суду.

Тема 7. Сфера застосування статті 2 Конвенції

Усі випадки насильницької смерті чи зникнення особи. Розслідування обставин смерті та зберігання матеріалів такого розслідування. Планування та проведення операцій із застосуванням сили. Виключно необхідне застосування сили. Застосування зброї та спецзасобів. Смерть під час військової служби. Надзвичайні ситуації, бойові дії, військові навчання. Загроза для життя у разі вислання (депортації, екстрадиції). Безпечність спорудження та експлуатації об'єктів. Компенсація у зв'язку зі смертю (зникненням).

Тема 8. Основні концепції статті 3 Конвенції

Класифікація поганого поводження. Каткування. Нелюдське поводження. Принизливе поводження. Сфера застосування статті 3 Конвенції. Сполучення з іншими статтями Конвенції. Доведення поганого

поводження у Європейському суді. Розслідування заяв про катування або погане поведження. Обовязок ефективного розслідування. Основні цілі розслідування. Критерії ефективності розслідування жорсткого поведження: незалежність і неупередженість; ретельність; невідкладність; компетентність; залучення потерпілого і контроль громадськості. Форми розслідування і покарання. Органи розслідування. Процедура розслідування. Види покарань.

Тема 9. Практика застосування у слідчій діяльності положень ст. 3 ЄКПЛ «Заборона катувань»

Сфера застосування ст. 3 Європейської Конвенції про захист прав людини і

основоположних свобод: випадки перебування особи під контролем держави (усі питання перебування під вартою та/або під контролем державних органів; очікування покарання; затримання осіб, які мають серйозні фізичні вади; примусові заходи медичного характеру; вислання, депортація, екстрадиція); розслідування як фактів, так і скарг на погане поведження; компенсація у зв'язку з поганим поведженням; загроза поганого поведження; застосування спецзасобів та зброї; застосування сили, планування та проведення операцій із застосування сили; надзвичайні ситуації, надзвичайний стан; надання медичної допомоги; зараження смертельною хворобою; зберігання медичної документації; поведження з особами, які мають психічні розлади; примусове годування; торгівля людьми, кабала, сексуальне рабство.

Абсолютна заборона жорсткого поведження. Види поведження: катування (поведження найвищого рівня жорстокості), нелюдське поведження, поведження, що принижує гідність. Критерії оцінювання певного поведження. Відмінність між видами забороненого поведження.

Тема 10. Національні механізми захисту порушених прав як передумова звернення до Європейського суду з прав людини

Загальні положення національної системи захисту прав осіб. Суб'єкти, що здійснюють захист прав, свобод та інтересів осіб. Правило вичерпання всіх національних способів захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів.

Тема 11. Процедура виконання рішень ЄСПЛ в кримінальних справах

Особливості процедури виконання рішень в кримінальних справах. Справедлива сатисфакція. Обовязкова сила судових рішень та їх виконання. Індивідуальні заходи щодо держав Сторін Конвенції. Загальні заходи. Виконання рішень. Особливості виконання рішень ЄСПЛ в Україні.

1.2 Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної/заочної форми навчання					
		Всього	У тому числі				
			Лек.	Пр.	С.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8
Модуль 1							
Змістовий модуль 1. Правові засади захисту прав людини та основоположних свобод у Європейському суді з прав людини							
1	Розвиток європейського механізму захисту прав людини	10	/8	2	/0	2/0	6/8
2	Структура та зміст Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод	12	/12	4	/2	2/2	6/8
3	Організаційна структура Європейського суду з прав людини	10	/12	2	/2	2/2	6/8
4	Правові підстави застосування Конвенції та рішень ЄСПЛ при здійсненні правосуддя	6	/8	0	/0	0/0	6/8
5	Застосування практики ЄСПЛ при тлумаченні загальних принципів кримінального судочинства	6	/8	0	/0	0/0	6/8
Разом за змістовим модулем 1		44	/48	8	/4	6/4	30/40
Змістовий модуль 2. Особливості тлумачення та застосування конвенції ЄСПЛ.							
6	Тлумачення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод	9	/7	2	/0	2/0	5/7
7	Сфера застосування статті 2 Конвенції	9	/7	2	/0	2/0	5/7
8	Основні концепції статті 3 Конвенції	9	/7	2	/0	2/0	5/7
9	Практика застосування у судовій діяльності положень ст. 3 ЄКПЛ «Заборона катувань»	7	/7	0	/0	0/0	5/7
10	Національні механізми захисту порушених прав як передумова звернення до Європейського суду з прав людини	5	/7	0	/0	0/0	5/7
11	Процедура виконання рішень ЄСПЛ в кримінальних справах	7	/7	2/	0	2/0	5/7
Разом за змістовим модулем 4		46	/42	8	/0	8/0	30/42
Усього годин за дисципліну		90	/90	16	/4	14/4	60/82

1.3 Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю з навчальної дисципліни «Практика Європейського суду з прав людини у кримінальному провадженні»

Для визначення рівня засвоєння здобувачами навчального матеріалу використовуються такі методи оцінювання знань:

- поточне тестування після вивчення кожної теми;
- оцінка за самостійну роботу;
- залік.

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із студентами під час лекцій, практичних занять та консультацій.

Бали, які набрані студентом під час поточного контролю, дораховуються до модульних оцінок.

В кінці семестру, студент може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру і до 40% підсумкової оцінки – на заліку. Складання заліку є обов'язковим елементом підсумкового контролю знань для студентів, які претендують на оцінку «добре» або «відмінно». Якщо студент виконав всі види робіт протягом семестру (з мінімальними вимогами до знань) та набрав 60% підсумкової оцінки (тобто «задовільно»), то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати залік. Повторне складання заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.

Семестровий контроль за результатами вивчення дисципліни проводиться в останній атестаційний тиждень семестру шляхом постановки підсумкової оцінки до залікової відомості.

Залікові білети знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

2.1 Тема 1. Розвиток європейського механізму захисту прав людини

Питання для самостійного вивчення

1. Історія створення контрольних органів Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
2. Європейська нормативна система захисту прав людини.
3. Європейська інституційна система захисту прав людини.
4. Порядок формування та структура Європейського суду з прав людини.
5. Юрисдикція Європейського суду з прав людини.
6. Етапи розробки, прийняття Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року та її загальна характеристика.
7. Передумови створення Європейського суду з прав людини. Реформа європейської інституційної системи 1994 року: значення та наслідки.
8. Правовий статус Комітетів, Палати та Великої Палати Європейського суду з прав людини.
9. Підстави для звернення до Європейського суду з прав людини. Порядок складання та направлення заяв до Європейського суду з прав людини.
10. Порядок та особливості розгляду заяв у Комітетах та Палатах Європейського суду з прав людини.

Теми рефератів:

1. Структура Конвенції та її загальна характеристика.
2. Теоретико-правові, політичні та інші передумови прийняття Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
3. Порядок формування та структура Європейського суду з прав людини.
4. Юрисдикція Європейського суду з прав людини.
5. Співвідношення міжнародної та європейської систем захисту прав людини.

Питання для самоконтролю

1. співвідношення міжнародної та європейської систем захисту прав людини;
2. теоретико-правові, політичні та інші передумови прийняття Європейської конвенції з прав людини;
3. приєднання України до Європейської конвенції про захист прав

- людини та основоположних 1950 року та відповідні правові наслідки;
4. передумови створення Європейського суду з прав людини;
 5. реформа європейської інституційної системи 1994 року: значення та наслідки;
 6. наслідки розширення Ради Європи для європейської системи захисту прав людини;
 7. поняття прийнятності заяв до Європейського суду з прав людини;
 8. підстави виключення заяв зі списку справ;
 9. процедура дружнього врегулювання в Європейському суді з прав людини;
 10. поняття справедливого відшкодування в рішеннях Європейського суду з прав людини;
 11. роль прецедентного права при вирішенні справ Європейським судом з прав людини.
 12. підстави звернення до Великої Палати Європейського суду з прав людини;
 13. види рішень Європейського суду з прав людини;
 14. порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини.

Література до теми:

1. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950р. та додаткові протоколи, рат. Законом України від 17.07.1997 р. (зміни в назві конвенції згідно Закону України від 09.02.2006р.) // Офіційний вісник України - 2006. - №32. – Ст. 2371.
2. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / Спілка адвокатів України ; Рада Європи ; Міжнародний центр з юридичного захисту прав людини / [О.Л. Жуковська (уклад.і наук.ред.)]. — К. : ЗАТ "Віпол", 2004. — 960с.
3. Європейський суд з прав людини: Організація, діяльність, процес [В.В. Лутковська (відп.ред.), І. Шевчук (упоряд.)]. — К. : Праксіс, 2005. — 166с.
4. Європейський Суд з прав людини: організація, процедура, правила звернення / Міністерство юстиції України. — К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2000. — 16с.

2.2 Тема 2. Структура та зміст Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

Питання для самостійного вивчення

1. Історія Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

2. Протоколи до Конвенції.
3. Нормативно-правові підстави застосування Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в Україні.
4. Юридична сила положень Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини.
5. Принципи тлумачення Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: принцип врегулювання цілей Конвенції як міжнародного договору; принцип реальності та ефективності прав; принцип динамічного та гнучкого підходу; відсутність територіальних обмежень; принцип пропорційності; автономність тлумачення.

Теми рефератів:

1. Характеристика загальних засад здійснення кримінального судочинства за законодавством України.
2. П р и н ц и п и т л у м а ч е н н я Є в р о п е й с ь к о ї К о н в е н ц і ї п р о з а х и с т п р а в л ю д и н и т а о с н о в о п о л о ж н и х с в о б о д .
3. Принцип недискримінації при здійсненні прав і свобод в практиці Європейського суду з прав людини.
4. Принцип доступу до судового захисту в практиці Європейського суду з прав людини.
5. Правові засади застосування практики Європейського суду з прав людини в кримінальному судочинстві.

Література до теми:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. // Голос України. – 2012. - № 90 - 91. – 19 травня.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук. - прак. ком.: у 2 т. / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – Т.1. – 768с.
3. Оніщенко Н. Принцип законності: природа та сутність в умовах демократичних змін // Віче. – 2012. – № 12. – С. 3.
4. Бобровник С.В. Законність // Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С.Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2007. – С. 274.

2.3 Тема 3. Організаційна структура Європейського суду з прав людини

Питання для самостійного вивчення

1. Регламент Європейського суду з прав людини.
2. Структура Європейського суду з прав людини. Судді Європейського суду з прав людини.
3. Секретаріат Європейського суду з прав людини.
4. Організація і робота Європейського суду з прав людини.
5. Загальні положення провадження в Європейському суді з прав людини.
6. Порушення провадження.
7. Повноваження судді-доповідача.
8. Вирішення питання щодо прийнятності скарги. Порядок провадження після вирішення питання щодо прийнятності скарги.
9. Судові слухання.
10. Провадження у Великій палаті.
11. Постанови Європейського суду з прав людини.
12. Консультативні висновки Європейського суду з прав людини.

Теми рефератів:

1. Структура Конвенції та її загальна характеристика.
2. Теоретико-правові, політичні та інші передумови прийняття Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
3. Порядок формування та структура Європейського суду з прав людини.
4. Юрисдикція Європейського суду з прав людини.
5. Співвідношення міжнародної та європейської систем захисту прав людини.

Література до теми:

1. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950р. та додаткові протоколи, рат. Законом України від 17.07.1997 р. (зміни в назві конвенції згідно Закону України від 09.02.2006р.) // Офіційний вісник України - 2006. - №32. – Ст. 2371.

2. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / Спілка адвокатів України ; Рада Європи ; Міжнародний центр з юридичного захисту прав людини / [О.Л. Жуковська (уклад.і наук.ред.)]. — К. : ЗАТ "Віпол", 2004. — 960с.
3. Європейський суд з прав людини: Організація, діяльність, процес [В.В. Лутковська (відп.ред.), І. Шевчук (упоряд.)]. — К. : Праксіс, 2005. — 166с.
4. Європейський Суд з прав людини: організація, процедура, правила звернення / Міністерство юстиції України. — К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2000. — 16с.
5. Регламент Європейського суду з прав людини зі змінами та доповненнями на 2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.threefold.ru/ru/reglament-evropeiskogo-suda-po-pravam-cheloveka-2013-g>

2.4 Тема 4. Правові підстави застосування Конвенції та рішень ЄСПЛ при здійсненні правосуддя

Питання для самостійного вивчення

1. Ратифікація Конвенції, Першого протоколу та Протоколів № 2, 4, 7 та 11 на підставі Закону України № 475/97-ВР.
2. Набрання чинності для України Конвенції, Першого протоколу та Протоколів № 2, 4, 7 та 11.
3. Ратифікація Протоколу № 13 на підставі Закону України № 318-IV від 28.11.2002.
4. Ратифікація Протоколу № 14 на підставі Закону України № 3435-IV від 09.02.2006.
5. Зміна назви Конвенції (в українському перекладі) на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законів України» № 3436-IV.
6. Прийняття Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477-IV.

Теми реферату:

1. Європейські підходи щодо визначення поняття «кримінальне обвинувачення».
2. Обмеження права на приватне життя в порядку кримінально-процесуальної і оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів.
3. Вплив Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод на національне право України.

4. Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини про поводження з особами, позбавленими волі.
5. Права ув'язнених у контексті міжнародно-правових стандартів: утримання, порівняльна характеристика, припустимі обмеження.

Література до теми

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. // *Голос України*. – 2012. - № 90 - 91. – 19 травня.
2. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950р. та додаткові протоколи, рат. Законом України від 17.07.1997 р. (зміни в назві конвенції згідно Закону України від 09.02.2006р.) // *Офіційний вісник України* - 2006. - №32. – Ст. 2371.
3. Рекомендація Res (2006) 13 Комітету Міністрів державам-учасникам щодо застосування тримання під вартою, умов, у яких воно відбувається, і запровадження гарантій від зловживань з Пояснювальною запискою <http://www.khpg.org/index.php?id=1166617725>

2.5 Тема 5. Застосування практики ЄСПЛ при тлумаченні загальних положень та принципів судочинства

Питання для самостійного вивчення

1. Принцип верховенства права.
2. Підходи до розуміння принципу верховенства права у науковій літературі.
3. Взаємозв'язок принципу верховенства права і справедливого судового розгляду.
4. Окремі елементи принципу верховенства права у рішеннях ЄСПЛ.
5. Принцип законності.
6. Тлумачення терміну «закон».
7. Принцип рівності. Процесуальна рівність.
8. Принцип змагальності.
9. Принцип гласності і відкритості.

Теми рефератів:

1. Зміст права на свободу і особисту недоторканність у Загальній декларації прав людини.
2. Стаття 5 Європейської конвенції прав і основних свобод людини: загальна характеристика .
3. Компенсація за незаконний арешт або затримання.

4. Прецедентна практика Ради Європи по статті 5 Європейської конвенції (Рішення у справі «Гарькавий проти України» (Garkavyu v. Ukraine) від 18 лютого 2010 року (заява № 25978/07), пп.70-75. Рішення у справі «Крейдіч проти України» (Kreydich v. Ukraine) від 10 грудня 2009 року (заява № 48495/07), п. 37. Рішення у справі «Ічин та інші проти України» (Ichyn and Others v. Ukraine) від 21 грудня 2010 року (заяви №№ 28189/04 і 28192/04), п. 39. Рішення у справі «Мокалалл проти України» (Mokallal v. Ukraine) від 10 листопада 2011 року (заява № 19246/10).

5. Habeas corpus (пункт 4 статті 5 Конвенції).

Література до теми:

1. Маковей М., Разумков С.А. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 5: Право на свободу и личную неприкосновенность / М. Маковей, С.А. Разумков. – М., 2002. – 59 с.

2. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики суду в діяльності органів внутрішніх справ України. – К., 2008. – 319 с.

3. Зуєв Р. Європейські стандарти щодо дотримання прав людей органами внутрішніх справ та реалії їх виконання в Україні / Р.Зуєв //Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства: тези доп. та повідомл. учасників Всеукр. курсант.- студ. наук. конф. Львів, 7 листоп. 2008 р. – Л.: Львів. держ. ун-т внутріш. справ, 2008. – С. 68-70.

4. Назаров В. Право людини на невтручання в її особисте та сімейне життя та його обмеження у кримінальному впровадженні / В. Назаров // Держава і право. – 2009. – Вип. 44. – С. 477-484.

5. Міжнародна Конвенція для захисту усіх осіб від насильницьких зникнень 2006 року http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_154

2.6 Тема 6. Тлумачення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод

Питання для самостійного вивчення

1. Юридична природа рішень ЄСПЛ.
2. Ознаки рішень ЄСПЛ.
3. Прецедентний характер рішень Суду.
4. «Правові позиції» та «Правоположення».
5. Принципи та способи інтерпретаційної діяльності суду.
6. Принцип ефективного тлумачення.
7. Принцип еволюційного тлумачення.
8. Принцип об'єктивного тлумачення.
9. Принцип правової визначеності.

10. Принцип пропорційності та балансу інтересів.
11. Принцип забезпечення певної свободи національного розсуду.
12. Принцип автономного тлумачення.
13. Способи тлумачення.
14. Лінгвістичне тлумачення.
15. Історичний спосіб тлумачення.
16. Системний спосіб тлумачення.
17. Герменевтичний механізм правотлумачної діяльності Суду.

Теми рефератів:

1. Гарантії обвинуваченого у кримінальному злочині.
2. Умови при дотриманні яких можливе звернення до ЄСПЛ.
3. Особливості процедури виконання рішень ЄСПЛ в кримінальних справах.
4. Міжнародно-правові стандарти права особи на правову допомогу.
5. Загальна характеристика стадій та етапів розгляду заяви судом.

Література до теми:

1. Соловійов О. В. Право на доступ до правосуддя у практиці Європейського Суду з прав людини / О. В. Соловійов // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – №6 (44). – С. 68-74.

2. Сорочкін О., Бурій А., Разік В. Відповідність законодавства України статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод.- Львів, 2003.- 152с.

3. Шевчук С. В. Концепція позитивних обов'язків держави у практиці Європейського Суду з прав людини // С. В. Шевчук. – Право України. – 2010. – №2. – С. 55-63.

4. Шевчук С. В. Європейський суд з прав людини // Міжнародне судочинство / К.М. Вітман, О.І. Мельничук, В.І. Муравйов та ін. ; ОНЮА, За заг. ред. Ю.С. Шемшученка, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України . – К. : Юрид. думка, 2009 . – С.51-101.

2.7 Тема 7. Сфера застосування статті 2 Конвенції

Питання для самостійного вивчення

1. Випадки насильницької смерті чи зникнення особи.
2. Розслідування обставин смерті та зберігання матеріалів такого розслідування.
3. Планування та проведення операцій із застосуванням сили.

4. Виключно необхідне застосування сили.
5. Застосування зброї та спецзасобів.
6. Смерть під час військової служби. Надзвичайні ситуації, бойові дії, військові навчання.
7. Загроза для життя у разі вислання (депортації, екстрадиції). Безпечність спорудження та експлуатації об'єктів.
8. Компенсація у зв'язку зі смертю (зникненням).

Теми рефератів:

1. Європейські стандарти справедливого судового розгляду кримінальних справ.
2. Розумний строк судового розгляду справ.
3. Незалежність та безсторонність суду: аналіз практики Європейського суду з прав людини.
4. Право на публічний судовий розгляд справи у інтерпретації ЄСПЛ. Доступність суду.

Література до теми:

1. Маланчук Б.А. Загальні положення та основні засади тлумачення права на заборону катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання. – В кн.: Застосування в Україні Європейських стандартів протидії жорстокому поводженню й безкарності: науково-практичний посібник для суддів / За заг. ред. проф. Маляренка В.Т. – К.: «К.І.С», 2011. – С. 11.
2. Рішення у справі «Вергельський проти України» від 12 березня 2009 року (заява № 19312/06).
3. Рішення у справі «Любов Єфименко проти України» від 25 листопада 2010 року (заява № 75726/01).
4. Рішення у справах «Муравська проти України» від 13 листопада 2008 року (заява № 249/03) і «Мироненко проти України» від 18 лютого 2010 року (заява № 15938/02).
5. Рішення у справі «Кучерук проти України» від 6 вересня 2007 року (заява № 2570/04).
6. Рішення Європейського суду з прав людини в кримінальних справах. Захист життя, здоров'я, честь та гідності / за аг. ред. В.С. Ковальського. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 296 с.

2.8 Тема 8. Основні концепції статті 3 Конвенції

Питання для самостійного вивчення

1. Сфера застосування ст. 3 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
2. Види поведження, забороненого статтею 3 Конвенції.
3. Справи щодо України за статтею 3 Конвенції.
4. Проведення ефективного розслідування.

Теми рефератів:

1. Поняття та механізми вжиття державою заходів загального характеру на забезпечення виконання положень Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
2. Практика застосування судами Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в Україні.
3. Реалізація принципу верховенства права в практиці Європейського суду з прав людини.
4. Європейські підходи щодо визначення поняття «кримінальне обвинувачення».
5. Міжнародно-правові стандарти права особи на правову допомогу.

Література до теми:

1. Буткевич В. Особливості з'ясування правового змісту ст. 3 ЄСПЛ та застосування основних стандартів. – В кн.: Європейський суд з прав людини. Судова практика. – С. 850.
2. Маланчук Б.А. Загальні положення та основні засади тлумачення права на заборону катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поведження або покарання. – В кн.: Застосування в Україні Європейських стандартів протидії жорстокому поведженню й безкарності: науково-практичний посібник для суддів / За заг. ред. проф. Маляренка В.Т. – К.: «К.І.С», 2011. – С. 11.
3. Рішення у справі «Вергельський проти України» від 12 березня 2009 року (заява № 19312/06).
4. Рішення у справі «Любов Єфименко проти України» від 25 листопада 2010 року (заява № 75726/01).
5. Рішення у справах «Муравська проти України» від 13 листопада 2008 року (заява № 249/03) і «Мироненко проти України» від 18 лютого 2010 року (заява № 15938/02).
6. Рішення у справі «Кучерук проти України» від 6 вересня 2007 року (заява № 2570/04).
7. Рішення Європейського суду з прав людини в кримінальних справах. Захист життя, здоров'я, честь та гідності / за аг. ред. В.С. Ковальського. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 296 с.

2.9 Тема 9. Практика застосування у слідчій діяльності положень ст. 3 ЄКПЛ «Заборона катувань»

Питання для самостійного вивчення

1. Сфера застосування ст. 3 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: випадки перебування особи під контролем держави (усі питання перебування під вартою та/або під контролем державних органів; очікування покарання; затримання осіб, які мають серйозні фізичні вади; примусові заходи медичного характеру; вислання, депортація, екстрадиція);

2. Розслідування як фактів, так і скарг на погане поведження; компенсація у зв'язку з поганим поведженням; загроза поганого поведження; застосування спецзасобів та зброї; застосування сили, планування та проведення операцій із застосування сили; надзвичайні ситуації, надзвичайний стан; надання медичної допомоги; зараження смертельною хворобою; зберігання медичної документації; поведження з особами, які мають психічні розлади; примусове годування; торгівля людьми, кабала, сексуальне рабство.

3. Абсолютна заборона жорсткого поведження.

4. Види поведження: катування (поводження найвищого рівня жорстокості), нелюдське поведження, поведження, що принижує гідність.

5. Критерії оцінювання певного поведження.

6. Відмінність між видами забороненого поведження.

Література до теми:

1. Буткевич В. Особливості з'ясування правового змісту ст. 3 ЄСПЛ та застосування основних стандартів. – В кн.: Європейський суд з прав людини. Судова практика. – С. 850.

2. Маланчук Б.А. Загальні положення та основні засади тлумачення права на заборону катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поведження або покарання. – В кн.: Застосування в Україні Європейських стандартів протидії жорсткому поведженню й безкарності: науково-практичний посібник для суддів / За заг. ред. проф. Маляренка В.Т. – К.: «К.І.С», 2011. – С. 11.

3. Рішення у справі «Вергельський проти України» від 12 березня 2009 року (заява № 19312/06).

4. Рішення у справі «Любов Єфименко проти України» від 25 листопада 2010 року (заява № 75726/01).

5.Рішення у справах «Муравська проти України» від 13 листопада 2008 року (заява № 249/03) і «Мироненко проти України» від 18 лютого 2010 року (заява № 15938/02).

6.Рішення у справі «Кучерук проти України» від 6 вересня 2007 року (заява № 2570/04).

7. Рішення Європейського суду з прав людини в кримінальних справах. Захист життя, здоров'я, честь та гідності / за аг. ред. В.С. Ковальського. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 296 с.

2.10 Тема 10. Національні механізми захисту порушених прав як передумова звернення до Європейського суду з прав людини

Питання для самостійного вивчення

1. Загальні положення національної системи захисту прав осіб.
2. Суб'єкти, що здійснюють захист прав, свобод та інтересів осіб.
3. Правило вичерпання всіх національних способів захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів.

Література до теми:

1. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950р. та додаткові протоколи, рат. Законом України від 17.07.1997 р. (зміни в назві конвенції згідно Закону України від 09.02.2006р.) // Офіційний вісник України - 2006. - №32. – Ст. 2371.

2.Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб./ Т.І. Дудаш. – К.: Алерта, 2013.-368с.

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 та Протоколом № 14 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року з наступними змінами. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

2.11 Тема 11. Процедура виконання рішень ЄСПЛ в кримінальних справах

Питання для самостійного вивчення

- 1.Особливості процедури виконання рішень в кримінальних справах.
2. Справедлива сатисфакція.

3. Обовязкова сила судових рішень та їх виконання.
4. Індивідуальні заходи щодо держав Сторін Конвенції.
5. Загальні заходи.
6. Особливості виконання рішень ЄСПЛ в Україні.

Теми рефератів:

1. Поняття та механізми вжиття державою заходів загального характеру на забезпечення виконання положень Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
2. Практика застосування судами Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в Україні.
3. Реалізація принципу верховенства права в практиці Європейського суду з прав людини.
4. Європейські підходи щодо визначення поняття «кримінальне обвинувачення».
5. Міжнародно-правові стандарти права особи на правову допомогу.

Література до теми:

1. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950р. та додаткові протоколи, рат. Законом України від 17.07.1997 р. (зміни в назві конвенції згідно Закону України від 09.02.2006р.) // Офіційний вісник України - 2006. - №32. – Ст. 2371.
2. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб./ Т.І. Дудаш. – К.: Алерта, 2013.-368с.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 та Протоколом № 14 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року з наступними змінами. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // http://www.minjust.gov.ua/?do=d&did=7143&sid=about_int_2_1
3. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції (в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законів України» №3436-IV від 9 лютого 2006 року.
4. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV.
4. Методичні рекомендації щодо здійснення експертизи нормативно-правових актів (їх проектів) на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод <http://www.minjust.gov.ua/0/7918>
5. Рішення Європейського суду з прав людини щодо України (Інтернет-сайт Міністерства юстиції України – www.minjust.gov.ua)

Допоміжна

1. Банчук О. А. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод до процедури здійснення судочинства / О. А. Банчук, Р. О. Куйбіда. – К. : ІКЦ Леста, 2005. – 116 с.
2. Беляневич О. Про застосування практики Європейського суду з прав людини як джерела права / О.Беляневич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Юридичні науки. – 2009. – Вип. 81. – С. 32-39.
3. Белоусов Ю. Л., Блага А. Б., Житний О. О., Захаров Є. Ю., Кобзін Д. О., Мармазов В. Є. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики суду в діяльності органів внутрішніх справ України / [Ю. Л. Белоусов, А. Б. Блага, О. О. Житний, Є. Ю.Захаров, Д.О. Кобзін, В. Є. Мармазов]. — К. : Цифра, 2008. — 324с.
4. Благодир А. Обмеження прав особистості у сфері кримінального судочинства / Ангеліна Благодир // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 3. – С. 96-99.

5. Богатирьов І. Міжнародні інструменти захисту прав людини, засудженої особи в Україні у контексті Європейської інтеграції / І. Богатирьов // Адвокат. – 2006. – № 12. – С. 33-36.
6. Бойл К. Право на життя відповідно до Європейської конвенції з прав людини (ст. 2) // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Жуковської. – К.: Віпол, 2004. – С. 957.
7. Буроменський М. Право на свободу асоціації та на проведення мирних зборів/ М. Буроменський // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О.Л. Жуковської.- К.: ВПОЛ, 2004.- С.621-626.
8. Буткевич В. Європейська конвенція з прав людини і основних свобод: генеза намірів і права // Право України. – 2010. - № 10. – С. 65.
9. Буткевич В. Якість закону і питання ефективності застосування рішень Європейського Суду з прав людини судами України: виступ д-ра юрид. наук, проф., судді Європ. суду з прав людини у відставці / В. Буткевич // Право України. – 2011. – № 7. – С. 48-63.
10. Бущенко А. Застосування статі 3 Європейської конвенції з прав людини в національній судовій практиці / А. Бущенко. – Х.: Права людини, 2007. – 115 с.
11. Бущенко А. Застосування статі 5 Європейської конвенції з прав людини в національній судовій практиці / А. Бущенко. – Х. : Права людини, 2007. – 215 с.
12. Бущенко А. Проти катувань. Українське законодавство та практика в світлі стандартів КПК / А. Бущенко, М. Мінаєв, М. Романов; Правозахисна група. – Х.: Права людини, 2007. – 254с.
13. Бущенко А.П. Стаття 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини / Аркадій Бущенко. – Х.: Права людини, 2010. – 366 с.
14. Бущенко А.П. Стаття 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини / А.П. Бущенко. – Х.: Права людини, 2009. – 412 с.
15. Бущенко А.П. Стаття 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини / А.П. Бущенко. – Х.: Права людини, 2008. – 432 с.
16. Гом'єн Д. Короткий путівник Європейською конвенцією з прав людини / Донна Гом'єн; пер. Сергій Ткачук. — 3-є вид. — К.: Фенікс, 2006. — 192с.
17. Де Сальвіа М. Прецеденты Европейского суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящиеся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – С. 96-176
18. Дженніс М., Кей Р., Бредлі Е. Європейське право у галузі прав людини: Джерела і практика застосування / М. Дженніс, Р. Кей, Е. Бредлі. – К.: АртЕк, 1997. – 583с.

19. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб./ Т.І. Дудаш. – К.: Алерта, 2013.-368с.
20. Европейские стандарты права на справедливое судебное разбирательство и российская практика / Под общ. ред. А.В. Деменевой. – Екатеринбург: Изд-во - «Чароид», 2003. – 240 с. (Международ. защита прав человека; вып. 2).
21. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / ред. О.Л. Жуковська; Спілка адвокатів України; Рада Європи; Міжнар. центр з юрид. захисту прав людини. – К.,2004. – 960 с.
22. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. – К. : Фенікс, 2004. – 20 с.
23. Європейський суд з прав людини: організація, діяльність, процес / за ред. В. Лутковської.–К.: Праксіс, 2005.– 168с.
24. Європейський суд з прав людини. Базові матеріали. Застосування практики.- К.: Український центр Правничих студій, 2003.- 582с.
25. Європейський суд з прав людини. Базові матеріали. Застосування практики.- К.: Український центр Правничих студій, 2009.- 382с.
26. Європейський суд з прав людини. Базові матеріали. Застосування практики.- К.: Український центр Правничих студій, 2015.- 452с.
27. Заборона катування. Практика Європейського суду з прав людини. – К.: Укр. Центр Правничих Студій, 2001. – 194 с.
28. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики суду в діяльності органів внутрішніх справ України. – К., 2008. – 319 с.
29. Захаров Є. Роль громадських правозахисних організацій у боротьбі з катуваннями та поганим поведінням: виступ співголови Харк. правозахис. групи, члена правл. Укр. Гельсин. спілки з прав людини / Є. Захаров // Право України. – 2011. – № 7. – С. 107-110.
30. Захист права власності і права на справедливе судочинство: практ. посібн. для укр. юриста із застосування Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 /О.В. Балан, А.Є. Зубков, Р.Б. Хорольський та ін. під редакцією Ю.В. Щокіна. - Х.: МП «Крок», 2008. - 108 с.
31. Зуєв Р. Європейські стандарти щодо дотримання прав людей органами внутрішніх справ та реалії їх виконання в Україні / Р.Зуєв //Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах формування громадянського суспільства: тези доп. та повідомл. учасників Всеукр. курсант.- студ. наук. конф. Львів, 7 листоп. 2008 р. – Л.: Львів. держ. ун-т внутріш. справ, 2008. – С. 68-70.
32. Исполнение постановлений Европейского суда по правам человека. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2006. (Судебная практика и права человека; вып. 3). – 114 с.
33. Іваницький С. О. Право особи на розгляд її справи незалежним і безстороннім судом у світлі рішень Європейського суду з прав людини /

- С. О. Іваницький // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – №12. – С. 21-23.
34. Ільченко І. Деякі питання застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в Україні // Право України. – 2009. – № 10. – С. 145-148.
35. Інтерлакенська декларація від 19 лютого 2010 року, Ізмірська декларація від 27 квітня 2011 року та Брайтонська декларація від 20 квітня 2012 року.
36. Карпачова Н. І. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод – основа формування європейських стандартів прав і свобод людини в Україні / Н. І. Карпачова // Право України. – 2010. – №10. – С. 24-44
37. Карсс-Фріск М., Жеребцов А.Н., Меркулов В.В., Эртель А.Г. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 1 Протокола No 1: Право собственности / М. Карсс-Фриск, А.Н. Жеребцов, В.В. Меркулов, А.Г. Эртель. – М., 2002. – 112 с.
38. Карст-Фріск М. Право на власність: питання імплементації статті 1 Першого Протоколу до Європейської конвенції з прав людини / М. Карс-Фрікс // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О.Л. Жуковської. – К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. – С. 685.
39. Касько В. Критерії ефективності розслідування фактів поганого поводження: огляд прецедентної практики Європейського суду з прав людини, зокрема у справах проти України: виступ експерта Ради Європи, адвоката на Міжнар. конф. / В. Касько // Право України. – 2011. – № 7. – С. 96-103.
40. Ковальски М. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 8: Право на уважение частной и семейной жизни, жилища и корреспонденции. Прецеденты и комментарии / М.Ковальски; пер. с пол. Л. Керимов. – Варшава, 2007. – 68 с.
41. Комментарий к Конвенции о защите прав человека и основных свобод и практике ее применения / Алексеева Л.Б., Водолагин С.В., Гаджиев Г.А., Кудрявцев Ю.В., и др.; Под общ. ред. д.ю.н., проф. В.А. Туманова и д.ю.н., проф. Л.М. Энтина. – М.: Норма, 2002. – 336 с.
42. Комментарий к Конвенции о защите прав человека и основных свобод и практике ее применения / Под общ. ред. д. ю. н., проф. В. А. Туманова и д. ю. н., проф. Л. М. Энтина. — М.: Издательство НОРМА, 2002. — 336 с.
43. Короткий путівник Європейської конвенції з прав людини / Д. Гом'єн. – К.: Фенікс, 2006.–191с.
44. Кузнецова Н. Українське законодавство про власність: проблеми відповідності Європейським стандартам / Н. Кузнецова // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Л. Жуковської. – К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. – С. 723, 727.

45. Лукайдес Л. Г. Справедливое судебное разбирательство (комментарий к п.1 ст. 6 Европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод) / Л. Г. Лукайдес // Российская юстиция. – 2004. – № 2. – С. 8-20.
46. Лукьянцев Г.Е. Европейские стандарты в области прав человека: теория и практика функционирования Европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод / Лукьянцев Г.Е.; Редкол.: Даниэль А.Ю., Еремина Л.С., Жемкова Е.Б., Касаткина Т.И., Кораллов М.М., Охотин Н.Г., Рачинский Я.З., Рогинский А.Б. – М.: Звенья, 2000. – 279 с.
47. Льюис-Энтони Ш., Ведерникова Д. Право на справедливый суд в рамках Европейской конвенции о защите прав человека (Статья 6): Interrights руководство для юристов/ Ш. Льюис-Энтони, Д. Ведерникова; под ред. Виткауска и Д.И. Страйстеану. - Совет Европы, 2007. - 105с.
48. Льюис-Энтони Ш., Ведерникова Д. Право на справедливый суд в рамках Европейской конвенции о защите прав человека (Статья 6): Interrights руководство для юристов / Ш. Льюис-Энтони, Д. Ведерникова; под ред. Д. Виткауска и Д.И. Страйстеану. – Совет Европы, 2007. – 105 с.
49. Макбрайд Д. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес / Джеремі Макбрайд; Рада Європи. – К.: К.І.С., 2010 – 575 с.
50. МакБрайд Дж. Реалізація права на свободу об'єднання відповідно до Європейської конвенції з прав людини / Дж. МакБрайд // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О.Л. Жуковської.- К.: ВІПОЛ, 2004.- С.565-631.
51. Маковей М., Разумков С.А. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 5: Право на свободу и личную неприкосновенность / М. Маковей, С.А. Разумков. – М., 2002. – 59 с.
52. Маковей М., Чефранова Е.А. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 10 Конвенции: Право на свободу выражения своего мнения. Прецеденты и комментарии / М. Маковей, Е.А. Чефранова. – М., 2001. – 166 с.
53. Маланчук Б. Особливості статті з ЄКПЛ крізь призму основних принципів тлумачення Конвенції / Б. Маланчук // Право України. – 2011. – № 7. – С. 42-47.
54. Манукян В. И. Европейский Суд по правам человека: право, прецеденты, комментарии : науч.-практ. пособие / В. И. Манукян. – К. : Истина, 2007. – 368 с.
55. Манукян, В. И. Международная защита прав человека: право, прецеденты, комментарии [Текст] : науч.-практ. пособие / В. И. Манукян. – К. : Истина, 2010. – 480 с.
56. Мардох Д. Боротьба з жорстоким поведженням і безкарністю та ефективно розслідування жорстокого поведження: доп. по Україні / Джим Мардох. – [К.: К.І.С.], [2010]. – 107 с.
57. Мармазов В.Є. Захист прав та майнових інтересів у Європейському суді з прав людини: Навч.-практ. посіб. / В.Є. Мармазов, П.В. Пушкар ; ред. М.В. Оніщук. – К.: Видавничий Дім "Юридична книга", 2001. – 156 с.

58. Мартиненко О. Доступність для суспільного контролю розслідувань за фактами катувань та жорстокого поводження: актуальні завдання правоохоронних органів: виступ Голови правл. ВГО; Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів" на Міжнар. конф. / О. Мартинюк // Право України. – 2011. – № 7. – С. 104-106.
59. Мелешевич А.А., Форстейн К. “Порівняльний аналіз пілотних рішень Європейського суду з прав людини щодо України та Росії”. Наукові записки НаУКМА. Том 129, 2012. С. 32-50.
60. Миронова Г. Право людини на життя: проблемні питання українського законодавства / Г. Миронова // Право України. – 2006.– № 9. – С. 52-55.
61. Моул Н., Харби К., Алексеева Л.Б. Стаття 6: Право на справедливе судебное разбирательство. Прецеденты и комментарии / Н. Моул, К. Харби, Л.Б. Алексеева. – М., 2001. – 75 с.
62. Назаров В. Право людини на невтручання в її особисте та сімейне життя та його обмеження у кримінальному впровадженні / В. Назаров // Держава і право. – 2009. – Вип. 44. – С. 477-484.
63. Неделек Б. Стаття 14 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод/ Б.Неделек // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Л. Жуковської. – К.: ЗАТ «ВПОЛ», 2004. – С. 636-637.
64. Овчаренко О. М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації : монографія / О. М. Овчаренко. – Х. : Право, 2008. – 304 с.
65. Паліюк В. Застосування судами України Конвенції про захист прав людини та основних свобод. – К.: Фенікс, 2004. – 264 с.
66. Паліюк В. Методика застосування положень Конвенції про захист прав людини і основних свобод (деякі аспекти цього питання) // Досвід застосування Європейської конвенції з прав людини в судочинстві України та Польщі: Матеріали наук.-практ. конф. / Упоряд. О. П. Корнієнко. – К.: Видавництво «А. П. Н.», 2006. – С. 38–39.
67. Паліюк В. П. Застосування судами України Конвенції про захист прав людини та основних свобод / В. П. Паліюк — К.: Фенікс, 2004. — 263с.
68. Паліюк В. П. Особливості застосування судами України конвенції про захист прав людини та основних свобод: Навч.-практ. посібник / Паліюк В. П. / Благодійний фонд «Центр правової освіти» — Миколаїв : Атол, 2003. — 130с.
69. Паліюк В. Практика застосування судами України конвенції про захист прав людини та основних свобод / В. Паліюк // Юстиніан – Електроний ресурс [www.justinian.com.ua/article.php?id=248].
70. Пащук Т. Співвідношення прав на ефективний засіб юридичного захисту і на справедливий судовий розгляд: (у світі європ. стандартів) / Т. Пащук // Адвокат. – 2005. – № 1. – С. 35-42.
71. Пащук Т.І. Право на ефективний засіб правового захисту: інтерпретація Європейським Судом з прав людини / Т. І. Пащук // Адвокат. – 2004. – №6. – С. 25-29.

72. Права людини щодо в'язнів: міжнар. навч. семінар (Рим, 1-2 берез. 2005 р.) / Папська рада «Справедливість і мир»; Міжнар. катол. коміс. душпастирства в тюрмах. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2009. – 160 с.
73. Право на свободу и личную неприкосновенность: европейские стандарты и российская практика / Под общ. ред А. В. Деменевой. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2005. – 200 с.(Международ. защита прав человека; вып. 3).
74. Практика Європейського Суду з прав людини (питання кримінального судочинства). Укладач: Д.В. Ягунов. За ред. та зі вст. словом Й.Л. Бронза. - О. - Фенікс. 2010. - 167 с.
75. Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі.- 2 (07) 2012.- 239с.
76. Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини в правовій системі України: Міжнар. конф. у Верховному Суді України 1 лип. 2011 р. // Віче. – 2011. – № 7.– С. 1-24.
77. Проти катувань: європейські механізми запобігання катуванням та поганому поведженню / Правозахисна група. – Х. : Права людини, 2007. – 227 с.
78. Рабінович П. Знання практики Європейського суду з прав людини як передумова ефективного використання механізму їх захисту в Україні / П. Рабінович // Право України. – 2009. – № 4. – С. 42-46.
79. Рогова О. Про час виникнення права людини на життя: загальнотеоретичний аналіз / О. Рогова // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 4. – С. 198-206.
80. Руднева О. Принцип верховенства права як загальноцивілізаційний стандарт прав і свобод людини / О. Руднева // Юридична Україна. – 2010. – № 11. – С. 32-36.
81. Сванідзе Е. Боротьба з жорстоким поведженням і безкарністю: права затриманих і обов'язки працівників правоохоронних органів: 11 ключових запитань та відповідей / Рік Сванідзе; Рада Європи. – К.: КІС, 2009. – 39 с.
82. Сванідзе Е. Ефективне розслідування фактів жорстокого поведження: керівні принципи застосування європейських стандартів / Ерік Сванідзе; Рада Європи. – К.: КІС, 2009. – 142 с.
83. Святоцька В. Практика Європейського Суду з прав людини у діяльності українських адвокатів: проблемні аспекти / В. Святоцька // Право України. – 2011. – № 7. – С. 111-115.
84. Соловйов А. Право людини на життя: міжнародний вплив на формування українських поглядів / А. Соловйов // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 12. – С. 7-10.
85. Соловйов О. В. Право на доступ до правосуддя у практиці Європейського Суду з прав людини / О. В. Соловйов // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – №6 (44). – С. 68-74.
86. Сорочкін О., Бурий А., Разік В. Відповідність законодавства України статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод.- Львів, 2003.- 152с.

87. Стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: стандарти застосування при здійсненні правосуддя. / Автори: Н. Ахтирська, В. Філатов, Т. Фулей, Х. Хембах. - К.: Істина, 2011. - 200с.
88. Татарин І. Право на життя – найвища соціальна цінність / І. Татарин // Механізм правового регулювання у правоохоронній та правозахисній діяльності в умовах формування громадянського суспільства: тези доп. та повідомл. – Л., 2006. – С. 143-145.
89. Тацій В. Я. Імплементация європейських стандартів у галузі прав людини – важливий напрям правової політики України / В. Я. Тацій // Право України. – 2010. – №10. – С. 48-58.
90. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України: Навчальний посібник / Авт. кол.: М.В. Мазур, С.Р. Тагієв, А.С. Беніцький, В.В. Кострицький; [Відп. ред. канд. іст. наук, доц. В.М. Карпунов]. — Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2006. — 600 с. — Бібліографія: С. 586-591.
91. Третьяков Д. Деякі питання застосування норм міжнародних договорів в Україні // Український часопис міжнародного права. – 2002. – №3. – С. 38–43.
92. Туманов В. А. Комментарий к Конвенции о защите прав человека и основных свобод и практике ее применения / В. А. Туманов, Л. М. Энтин. – М. : НОРМА, 2002. – 336 с.
93. Фулей Т. Застосування Європейської конвенції з прав людини при здійсненні правосуддя в Україні / Т. Фулей. – К., 2008. – 199 с. – (На шляху до європейських стандартів в епоху глобалізації).
94. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». / Фурса С. Я., Фурса Є. І. — К. : Видавець Фурса С.Я., 2007. — 52с.
95. Фурса С.Я. Фурса Є.І. Адвокат в цивільному процесі .-К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2008.
96. Цувіна Т. Неупередженість суду у контексті практики Європейського Суду з прав людини / Т. Цувіна // Право України. – 2011. – № 10. – С. 303-312.
97. Шевчук С. В. Європейський суд з прав людини // Міжнародне судочинство / К.М. Вітман, О.І. Мельничук, В.І. Муравйов та ін. ; ОНЮА, За заг. ред. Ю.С. Шемшученка, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України . — К. : Юрид. думка, 2009 . — С.51-101.
98. Шевчук С. В. Захист права на додержання розумних строків судового провадження: європейський досвід та українські реалії / С. В. Шевчук // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 8. – С. 31–36.
99. Шевчук С. В. Концепція позитивних обов'язків держави у практиці Європейського Суду з прав людини // С. В. Шевчук. – Право України. – 2010. – №2. – С. 55-63.

100. Шевчук С. В. Концепція позитивних обов'язків держави у практиці Європейського Суду з прав людини // С. В. Шевчук. – Право України. – 2010. – №2. – С. 55-63.
101. Шевчук С. В. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. В. Шевчук – К.: Реферат, 2006– 848 с.
102. Шевчук С. В. Судовий прецедент у діяльності Європейського Суду та його вплив на правову систему України / С. В. Шевчук // Судоустрій і судочинство в Україні. – 2007. – № 3. – С. 107-114.
103. Шевчук С. Європейський суд з прав людини та українська судова система: необхідність узгодження судової практики: виступ проф. Нац. ун-ту Києво-Могилянська академія на Міжнар. конф. / С.Шевчук // Право України. – 2011. – № 7. – С. 88-92.
104. Шевчук С. Свобода вираження поглядів: практика Європейського Суду з прав людини у порівняльній перспективі / С. Шевчук — К.: Реферат, 2005. — 192с.
105. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. Шевчук — Вид. 2-е, виправ., доп. - К.: Реферат, 2007. — 848с.
106. Шевчук С. Судовий захист прав людини. Практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. Шевчук. – К.: Реферат, 2006. – 829 с.
107. Шевчук С. Узгодженість практики Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України / С. Шевчук // Вісник Конституційного Суду України. – 2011. – № 4-5. – С. 104-113.
108. Энтин В.Л. Защита свободы прессы в Европейском суде по правам человека / В. Л. Энтин // Вестник Московского университета. – Сер. 10 : Журналистика. – 2006. – № 3. – С. 103-117.
109. Юдківська Г. Деякі проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні: виступ судді Європейського суду з прав людини / Г. Юдківська // Право України. – 2011. – № 7. – С. 74-79.
110. Юдківська Г. Еволюція ролі Європейського суду – на шляху до процедуралізації фундаментальних прав: доп. на Міжнар. конф. «Проблеми застосування практики Європейського суду з прав людини в правовій системі України» // Вісник Верховного Суду України. – 2011. – № 7. – С. 21-25.
111. Юдківська Г. Затримання особи та взяття під варту у світлі вимог презумпції невинуватості / Г.Юдківська // Адвокат. – 2008. – № 3. – С. 12-21.
112. Яковлев А. А. Автономність тлумачення поняття «власність» у практиці Європейського суду з прав людини / А. А. Яковлев // Сучасні проблеми юридичної науки: стан і перспективи розвитку: Тези доп. та наук. повідомлень учасників наук. конф. молодих учених та здобувачів / За заг. ред. проф. М. І. Панова. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2005. – С.107-108.
113. Яковлев А. А. Особливості тлумачення поняття «майно» Європейським Судом з прав людини / А. А. Яковлев // Вісник Академії праці і соціальних

відносин К.: Академія праці і соціальних відносин Федерації профспілок України, 2008 №5(47). – С.41-45.

114. Яковлев А.А. Міжнародно-правове співробітництво у захисті права власності в системі Ради Європи. : Дис... канд. наук: 12.00.11 - 2009.

Тестові запитання

1. З якої кількості суддів складається Європейський суд з прав людини (декілька вірних відповідей):

а) з 15 суддів;
б) з такої кількості суддів, яка дорівнює кількості держав, які приєднались до Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод;

в) з 47 суддів;

г) по 3 судді від кожної держави – члена Ради Європи.

2. Європейський суд з прав людини приймає заяви до розгляду за таких умов (декілька вірних відповідей):

а) якщо вичерпано усі національні засоби правового захисту згідно загальноприйнятих принципів міжнародного права;

б) лише протягом 3-х місяців з дня прийняття остаточного національного рішення;

в) якщо держава не висловлює заперечень щодо розгляду справи в Суді;

г) якщо подана заява не є анонімною.

3. Який статус Конвенції в Українській системі права з урахуванням юридичної сили акта:

а) Конституційний

б) квазіконституційний;

в) Статус закону;

г) статус акта, який не чинить значного впливу на систему прав.

4. В який термін можна подати скаргу до ЄСПЛ:

- а) впродовж місяця;
- б) впродовж шести місяців;
- в) впродовж року

5. Який орган контролює виконання рішень ЄСПЛ:

- а) президент України
- б) Кабінет Міністрів України
- в) Комітет міністрів Ради Європи
- г) Міністерство юстиції України

6. На який строк обираються судді ЄСПЛ:

- а) на 5 років;
- б) на 6 років;
- в) на 9 років;
- г) на 10 років

7. В який строк виплачується справедлива сатисфакція:

- а) впродовж місяця з моменту набуття рішення Суду статусу остаточного або у строк передбачений рішенням;
- б) впродовж двох місяців з моменту набуття рішення Суду статусу остаточного або у строк передбачений рішенням;
- в) впродовж 3 місяців з моменту набуття рішення Суду статусу остаточного або у строк передбачений рішенням;
- г) впродовж шести місяців з моменту набуття рішення Суду статусу остаточного або у строк передбачений рішенням.

8. До видів жорсткого поводження відноситься:

- а) поводження чи покарання, що принижують людську гідність;
- б) нелюдське поводження чи покарання;
- в) катування;
- г) нічого не відноситься;
- д) все відноситься.

9. В якому році прийнята Конвенція:

- а) у 1947;
- б) у 1948;
- в) у 1949;
- г) у 1950.

10. В якій державі знаходиться ЄСПЛ:

- а) в Україні;
- б) в Росії;
- в) у Франції;
- г) в Німеччині.